

פתח דבר

ארנה בן-נפתלי*

KIND OF שפה: טַרַח טַרַח טַרַח

ארנה בן-נפתלי

המורה לדקדוק: "היום אנחנו לא לומדים/ היום עושים רק תרגילי סדר"¹

השפה המופקרת היא הגרגור סמסא של Kind of, המחזה שכתבה וביימה אופירה הניג. בשפה מופקרת, כשהמורה להיסטוריה שואל "למה צרפת ובריטניה צריכות קולוניות?" התשובה של התלמיד יפתח, "אנחנו עם סגולה", היא לגמרי מתקבלת על הדעת.² כשהמורה להיסטוריה, אותו "יהודון של גטו" מציע לתלמידיו שגם השחורים הם בני אדם, המורה לדקדוק קובעת שהוא אומר דברים ש"לגמרי לא מתקבלים על הדעת".³

סיפור הגלגול הזה הוא סיפור אובדנה לדעת של העברית ברגע תחיתיה. עם הספר מת. יחי עם הארץ. "משה עבדי מת", ויש לחנוך את יהושע.⁴

יהושע הקטן הלך לגן
הגננת אמרה לו: משה עבדי מת
הגננת אמרה לו משה עבדי מת.
יהושע הקטן היה נורא עצוב
הוא לא ידע מה לעשות
משה עבדי מת הגננת אמרה לו
יהושע הקטן הלך לגן
הגננת אמרה לו: אהיה עמך
כאשר הייתי אהיה עמך
יחד נוריש את הארץ הזאת
טרַח טַרַח טַרַח
הגננת אמרה לו אהיה עמך.
יהושע אמר: אני לא מפחד
אני אטוס באוירון ואני אנהג טנק
אפילו שאני עוד ילד קטן
אני יותר גבור אולי אפילו מהגננת.⁵

1 אופירה הניג "KIND OF", להלן בעמ' 16.

2 שם. בעמ' 23.

3 שם. בעמ' 35. יתרה מכך, היא מזהה שאמירה בלתי מתקבלת על הדעת זו מצטרפת לאותן "דרכים חשאיות", אותה "ערמומית בוגדנית - הרעל של ההומניזם יפה הנפש שלך" באמצעותן הוא "מערער את הנשמות התמימות שלנו", שם.

4 ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל-יהושע בן-נון משרת משה לאמר: משה עבדי מת ועתה- קום עבר את-הירדן הזה אתה וכל-העם הזה אל-הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: כל-מקום אשר תדרוך פו-רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל-משה: מהמדבר- והלבנון הזה ועד-הנהר הגדול נהר-פרת כל ארץ החתים ועד-הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: לא-יתיצב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם-משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך: חזק ואמץ פי אתה תנחיל את-העם הזה את-הארץ אשר-נשבעתי לאבותם לתת להם (יהושע א. 1-6).

5 מאיר ויזלטיר "יהושע הקטן הלך לגן" מכלול שירים 1959-1969 כרך א 182 (2016).

כשדברי אלהים חיים מתגלגלים בפי הגנת בתהליך חניכתו של יהושע הקטן, הכובד והעצב של משא הדורות אינם ממין החומרים מהם מייצרים גיבור יש לצמצם אותם להיקף של 'טוויט' ולהתאימם לקצב התפתחותו של הילד. יחד נוריש את הארץ לצלילי ה"טרח טרח טרח".

בבית הספר, שיבוש הדקדוק הפנימי של שפת הקודש בפיה של המורה לדקדוק, מייצר את המקצב הבא:

”אני שואלת
אתם עונים
אני מדברת
אתם מקשיבים
אני מצווה
אתם עושים
אני מלכלכת
אתם מנקים
אני יורה
אתם מתים
אתם יורים
הם מתים”⁶

אכן, ”כל מילה שלא נוצרה ככה סתם, אלא נלקחה מן האוצר 'הישן וטוב', מלאה עד גדותיה בחומר נפיץ”⁷. כשהתלמידים יגיעו לצבא, תתגלגל על לשונם כשפת-אב שנולדה לאור השמש בגבעון דום⁸ ש”צמיג זה בועה/ גז זה מדמיע/ שמ”פ זה שירותי מלואים/ וקלגס זה קלגס”⁹.

דברי אלהים חיים בגלגולה העכשווי של העברית ירעימו ”יללה רוחו מן הון/ או שנזיין אתכם”¹⁰. מאוחר יותר הם גם יהרגו את המורה להיסטוריה במכות¹¹.

אבל ”אלוהים”, כמו שכתב גרשם שלום, ”לא יוותר אילם בשפה שבה השביעו אותם אלפי פעמים לשוב ולחזור אל חיינו”¹².

”זכור/ את אֲשֶׁר/ עָשָׂה עִמָּלְק/ לְךָ כַּמּוֹבָן/ עֵבֶר/ /עָשָׂה לְעִמְלֶק/ מַה שֶׁעָשָׂה/ עִמְלֶק, לְךָ/ כַּמּוֹבָן, עֵבֶר/. אִם לֹא תִמְצָא לְךָ/ עִמְלֶק, קְרָא/ עִמְלֶק לְמִי/ שֶׁתִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת/ לוֹ מַה/ שֶׁעָשָׂה עִמְלֶק, לְךָ כַּמּוֹבָן, עֵבֶר/ אֶל תִּשְׁוֶה/ שׁוֹם דָּבָר/ לְאֲשֶׁר עָשָׂה/עִמְלֶק, לְךָ/ כַּמּוֹבָן, עֵבֶר”¹³.

6 אופירה הניג "KIND OF", להלן בעמ' 16.
7 גרשום שלום "הצהרת אמונים לשפה שלנו, מכתב לפרנץ רוזנצוויג" עוד דבר 11, 25 (1989).
8 יהושע י, 12.
9 צבי עצמון "אותיות, התקוממות המילים" בעט ברזל: שירת מחאה עברית 1984-2004 (טל ניצן עורכת, חרגול הוצאה לאור, 2005) (הספר להלן: "בעט ברזל").
10 מאיר ויזלטיר "זוזו קצת" בעט ברזל, 13.
11 אופירה הניג "KIND OF", להלן בעמ' 26.
12 שלום, לעיל ה"ש 7, שם.
13 יצחק לאור "פקודת יום" בעט ברזל, 153.

* * *

המחזה של הניג מארח ארבע מסות שכולן עוסקות, בין במפורש ובין במשתמע בשיבוש דעתה של השפה.

המסה של **דנה אמיר** - ה"Kind of" של **שפת המעוול** - מאירה את המחיר של אופני שימוש בשפה כדרך מילוט מן המציאות ולא כנתיב אליה. המחיר הוא פסאודו - שפה, פסאודו- מציאות ומחיקת הסובייקט, הן הקרבן והן המעוול, כסובייקט חושב. המחיר הוא וויתור גם על האמת וגם וממילא על יכולת ההתנגדות.

אובדן החופש להרהר על המציאות במערכת החינוך - האתר בו מתרחש המחזה של הניג - ולדובב אותה מנקודות מבט שונות עומד במרכז מסתו של **אור קשתי - פיגוע סקרנות**. סוגי משטור שונים, כגון תקציבים יעודיים, פסילת ספרים, חוק "שוברים שתיקה", ספר הלימוד החדש בנושא האזרחות וחלחול נורמות של הפרדה דתית הן רשימת מצאי בלתי ממצה של הדרכים בהן אומה מגייסת את דור העתיד שלה לבניין ה-Start-Up Nation כשהם מצויידים ב-Shut-down minds.

בתודעה הקולקטיבית הישראלית השאלה "מי נתן את ההוראה?" מקושרת לעסק הביש הפוליטי של חשיפת חולית ריגול ישראלית שפעלה במצריים וגרמה לשרשרת מעשי הצתה בקהיר¹⁴ את השאלה הזו ניתן לקשר גם להוראה במובנה הפדגוגי, לרווח האמור להתקיים בין הוראה במובן ציווי להוראה במובן פדגוגי ולעסק הביש שנוצר שעה שרווח זה אינו קיים. הוראת לימוד השפה הערבית בכתות בישראל היא נקודת המוצא של מסתו של **רותי גיזנבורג - ההוראה לחשיבה על מובניה השונים של ההוראה**, מטרותיה, ומנעדי הביצועיות שלה, הן במחזה של הניג והן בכתות הלימוד.

יופי תירוש חותמת את הגליון במסה **תרגילי סדר**. הסדר הוא שפת-גוף. הסדר בנוי הן על משטור השפה והן על משטור הגוף. הסדר מייצר את הגוף הצייתן, את אילוף הסוררת, הסדר מעניש שיבוש וסירוב. פעולת האילוף מייצרת נאמנות. הסירוב הוא בגידה. המדריך למאלף הכלבים (שתורגם מעברית לערבית) ממסגר את המחזה. אם עוקבים אחר ההוראות, התהליך מסתיים בהצלחה. הכלב ידע להגיב לכל איום. כלב כזה, שלמד את אמנות הציות כהלכתה, זכאי לציווי 'חופשי!' - זה הוא האוקסימורון, מציינת תירוש, בו מסתיים המחזה.

*"הנשיכה הופכת להיות אחד המשחקים המועדפים עליו ומושא תשוקתו העיקרי. כלב תקיפה שהוא בעל רמת אילוף ונהיגות גבוהות, חייב קודם כל ליהנות מהנשיכה."*¹⁵

14 חגי אשד **מי נתן את ההוראה: "העסק הביש" - פרשת לבון והתפטרות בן-גוריון (1979)**.
15 אופירה הניג **"KIND OF"**, להלן בעמ' 40.